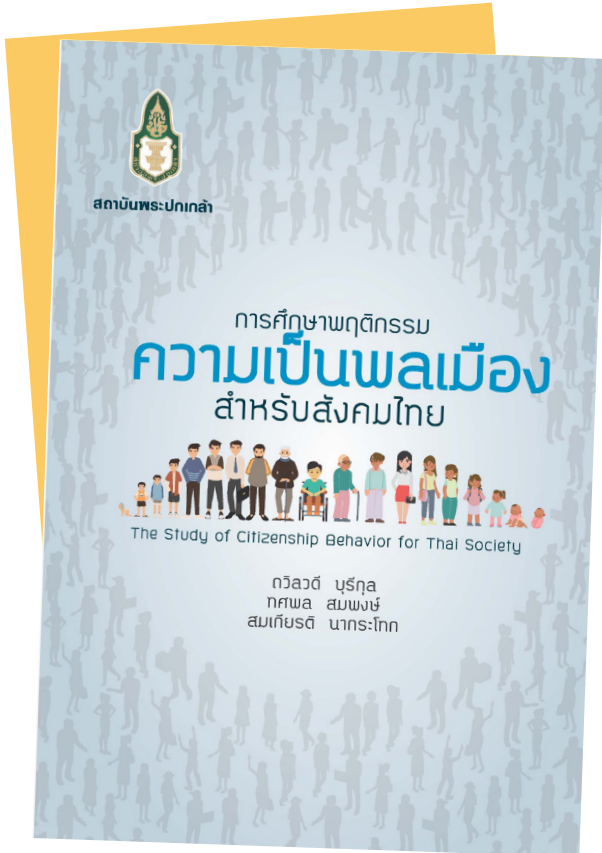

RS 11.64

การศึกษาพฤติกรรม
ความเป็นพลเมือง
 สำหรับสังคมไทย

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งนักวิชาการด้านการพัฒนาการเมืองและนักปฏิบัติได้ให้ความสนใจและความสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมือง (Citizenship) กันมากขึ้น มีความเห็นพ้องกันว่าความเป็นพลเมืองเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของความเป็นพลเมือง ดังนี้

ประการแรก การเมืองที่เป็นประชาธิปไตยจะต้องเห็นได้ชัดว่าพลเมืองมีพื้นที่ได้แสดงออกถึงสิทธิของพลเมืองเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และได้แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองที่มีความผูกพันกับประเด็นสาธารณะของชุมชนและสังคม

ประการที่สอง คุณภาพของประชาธิปไตยมิได้พิจารณาถึงการเลือกตั้ง หรือกระบวนการทำงานของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การเมืองที่มีการเลือกตั้งอาจจะมีคุณภาพตกต่ำ และประชาธิปไตยถดถอยเพราะหลังการมีส่วนร่วมในการลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว พลเมืองไม่ได้ใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอื่น ๆ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น แต่กลับปล่อยให้ผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้กระทำทางการเมืองแต่เพียงฝ่ายเดียว จึงจำเป็นที่จะต้องทำการฟื้นฟูประชาธิปไตยด้วยการส่งเสริมให้พลเมืองมีความกระตือรือร้น เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองตั้งแต่ในระดับชุมชนและท้องถิ่น

ชื่อเรื่อง :	การศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองสำหรับสังคมไทย
นักวิจัย :	ดร. กวีลวด บุรีกุล, ผศ. กศพล สมพงษ์ และนายสมเกียรติ นาคระโก
ISBN :	978-974-449-130-8
จำนวนหน้า :	345 หน้า
จัดพิมพ์โดย :	สถาบันพระปกเกล้า
ปีที่พิมพ์ :	2563
ผู้สรุป :	นายสมเกียรติ นาคระโก
ผู้ออกแบบ :	นายรัชชดล รัตนวิเชียร

RS 11.64

ประการที่สาม พลเมืองที่มีความกระตือรือร้นจะเข้ามาเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจากฐานล่าง โดยการเปิดพื้นที่ประชาธิปไตยให้พลเมืองได้เป็นเจ้าของและเป็นผู้กระทำที่มีบทบาทสำคัญทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น จะเป็นการฝังรากลึกของวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้แข็งแกร่ง

วัตถุประสงค์ การวิจัย

1. พัฒนาตัวแบบการพัฒนาระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม (Model of Participatory Public Policy Process) ที่นำไปสู่การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองและประสิทธิภาพทางการเมืองในท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองและประสิทธิภาพทางการเมืองของพลเมืองจากการได้เข้าร่วมปฏิบัติการในกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างการพัฒนาระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น

ผลการวิจัย

1 ตัวแบบที่สามารถนำไปใช้เพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองและประสิทธิภาพทางการเมือง คือ ตัวแบบการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม องค์ประกอบของตัวแบบมีปัจจัยเกื้อหนุนต่อการจัดกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เช่น ความเป็นหุ้นส่วนในกระบวนการในการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง โดยทุกฝ่ายที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ได้มาร่วมรับฟังและทำความเข้าใจร่วมกัน จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกนั้นจะช่วยทำให้การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมสามารถดำเนินการได้สำเร็จถึงขั้นผลักดันไปสู่ขั้นนำนโยบายไปปฏิบัติ

2 การเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นพลเมือง ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนผู้ที่มีความเป็นพลเมืองในระดับต่ำลดลง ขณะเดียวกันได้ไปเพิ่มจำนวนผู้ที่มีความเป็นพลเมืองในระดับสูงมากขึ้น โดยมีข้อมูลเชิงคุณภาพยืนยันว่าการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนานโยบายส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเป็นพลเมือง

3 การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพทางการเมือง ถ้าระดับความเป็นพลเมืองสูงการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพทางการเมืองก็สูงตามไปด้วยเช่นกัน และถ้า อปท. ตอบสนองต่อข้อเสนอเชิงนโยบายของพลเมืองส่งผลให้ประสิทธิภาพทางการเมืองสูงขึ้นด้วย เพราะพลเมืองมีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนได้และมีความเชื่อมั่นใน อปท. ที่จะตอบสนองความต้องการของพลเมืองได้เช่นกัน

RS 11.64

ข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมให้พลเมืองมีบทบาทโดยการลงมือปฏิบัติจริงในกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองและประสิทธิภาพทางการเมือง คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำตัวแบบกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม (Model of Participatory Public Policy Development Process) ไปใช้เพื่อการพัฒนาสังคมการเมืองไทยให้เป็นสังคมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

1 การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

ควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นพลเมืองทางการเมือง (political citizen) ที่มีความกระตือรือร้นและผูกพันต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองในฐานะผู้กระทำ และเป็นเจ้าของการเมือง มีใช้พลเมืองในฐานะผู้รับหรือผู้ถูกกระทำ หรือเป็นเพียงคนดีของชุมชนเท่านั้น ตัวแบบกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมที่สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยคือการกระจายอำนาจให้ถึงชุมชน การกระจายอำนาจไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การกระจายอำนาจให้แก่อปท. เท่านั้น แต่หมายถึงการกระจายอำนาจให้ถึงพลเมืองในชุมชน ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจด้านความเป็นประชาธิปไตย (democratic decentralization) การนำตัวแบบกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในท้องถิ่นจะเป็นการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้พลเมืองได้แสดงออกถึงอำนาจหรือใช้อำนาจเพื่อเข้าไปมีอิทธิพลต่อกระบวนการนโยบายสาธารณะของท้องถิ่น พลเมืองสามารถให้ข้อเสนอแนะแนวทางดำเนินงานที่จะเกิดประโยชน์ได้เต็มที่แก่ท้องถิ่น

หากคุณภาพประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการมีประชาธิปไตยสามารถดำเนินต่อไปอย่างยั่งยืนทั้งสาระและกระบวนการ การเลือกตั้งมิใช่ตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของความเป็นประชาธิปไตย มีสังคมที่มีการเลือกตั้งมากมายและบ่อยครั้ง แต่คุณภาพประชาธิปไตยกลับตกต่ำลง กล่าวคือหลังจากการเลือกตั้งพลเมืองไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำใดที่จะเข้าไปมีอิทธิพลทางนโยบายในอันที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนของตน ระบบความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้ได้รับการเลือกตั้งถูกตัดขาด ทำให้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยซบเซา การที่จะฟื้นฟูหรือปลุกประชาธิปไตยให้มีชีวิตชีวา (Democracy vitalization) หรือที่เรียกว่า “ชีวาธิปไตย” ขึ้นมานั้นต้องสร้างกระบวนการประชาธิปไตยให้มีความเป็นพลวัตในชุมชน (Community Democratic Dynamics) อยู่เสมอ โดยส่งเสริมให้พลเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะหรือเข้ามามีส่วนในการกระทำกิจกรรมทางการเมืองในชุมชน ในกรณีต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ จนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะเป็นหน้าที่ของพลเมือง จนกลายเป็นวิถีชีวิตของพลเมืองในชุมชนนั้น ๆ วิถีชีวิตดังกล่าวนี้คือวิถีประชาธิปไตยเกิดวัฒนธรรมประชาธิปไตยซึ่งเป็นประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ

RS 11.64

2 การสนับสนุน การขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ชาติ

คณะผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติที่ผ่านไปแล้วปี 2560-2561 พลเมืองยังไม่ได้รับรู้ ไม่มีส่วนร่วมและไม่รู้สึกเป็นเจ้าของ ในทางตรงกันข้ามพลเมืองกลับรู้สึกว่ายุทธศาสตร์เป็นกระบวนการของชนชั้นนำ และขับเคลื่อนโดยภาครัฐ พลเมืองอยู่ในฐานะผู้รับผลหรือผู้ถูกกระทำ จึงไม่รู้สึกเป็นเจ้าของ เมื่อพลเมืองไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจหรืออิทธิพลทางนโยบายหรืออิทธิพลในทางปฏิบัติ จะเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพราะพลเมืองไม่มีความผูกพันต่อยุทธศาสตร์ชาติ

กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมตามตัวแบบที่เสนอ สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในการเป็นเป้าหมายและใช้เป็นวิธีการให้บรรลุเป้าหมาย กล่าวคือใช้เป็นเป้าหมายของประเด็นยุทธศาสตร์ เช่น ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้างการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และยุทธศาสตร์ที่ 3 มีเป้าหมายอยู่ที่การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมการกระจายอำนาจ ส่งเสริมบทบาทของ อปท. เป็นต้น ขณะที่ประเด็นการพัฒนาในยุทธศาสตร์อื่น ๆ สามารถใช้กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมาย

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่มีประเด็นยุทธศาสตร์ในระดับชาติอยู่แล้วสามารถผลักดันไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ได้โดยเปิดโอกาสให้พลเมืองได้มีส่วนร่วมได้แสดงออกถึงอำนาจของพลเมืองที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติในพื้นที่ เพื่อให้พลเมืองมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกับรัฐในการพัฒนาประเทศ

